

Economics must not be relegated to classrooms and statistical offices and must not be left to esoteric circles. It is the philosophy of human life and action and concerns everybody and everything. It is the pith of civilization and of man's human existence

Ludwig von Mises

1 Inleiding

Economie lijkt steeds ingewikkelder te worden, zeker na de kredietcrisis van 2008 en de Eurocrisis die niet lang daarna uitbrak. Economen vallen over elkaar heen met theorieën en oplossingen. Vaak zijn die oplossingen ideologisch gedreven en wordt de crisis als vehikel gebruikt om politieke standpunten door te drukken. Die voeren tot op heden steeds in de richting van meer regelgeving, een grotere staat en meer Europa. En economisch gezien voeren die ideeën ook tot een nog sterkere rol van een centrale bank en een nog lossere geldpolitiek.

Oorzaak en gevolg zijn niet meer uit elkaar te houden. Niet door (zelf verklaarde) experts en economen, niet door politici die vaak ontstellend weinig van die economische principes afweten en niet door de gemiddelde burger. Toch hebben economische basisprincipes vooral met gezond verstand te doen. Vaak zijn ze in het oerwoud van politiek geïnspireerde overheidsmaatregelen echter niet meer als zodanig herkenbaar. Economie wordt dan politieke economie, maar daarmee zijn die basisprincipes niet verdwenen, ze zijn hooguit lastiger herkenbaar.

De politiek voelt zich echter steeds weer geroepen "maatregelen te nemen" en omdat oorzaak en gevolg toch al slecht begrepen worden, werken de maatregelen bijna altijd averechts. Meestal is de conclusie dan niet dat een maatregel achteraf verkeerd blijkt te zijn, maar dat "het niet genoeg was". Maar iemand die eens de tijd zou nemen om de huidige economische situatie vanaf het begin te doordenken, zal zien dat de "oplossingen" juist de problemen zijn.

Daarom heb ik in dit boekje een poging gedaan de kluwen te ontrafelen. Het is geschreven voor iedereen die geïnteresseerd is in de economische principes maar ook wil weten hoe overheidsmaatregelen en politieke besluiten daar decennia lang hun invloed op hebben uitgeoefend. Het is vooral ook geschreven voor een ieder die altijd al eens heeft willen weten "hoe het nu werkelijk zit", misschien het gevoel heeft dat veel zaken anders zijn dan ze lijken, maar om wat voor reden dan ook nooit tijd heeft kunnen maken er eens "in te duiken". Vakjargon en ingewikkelde beschouwingen zijn zoveel mogelijk weggelaten. Als principes kloppen, moet iemand die de tijd neemt deze principes eens te doordenken, ze intuïtief ook kunnen begrijpen en kunnen toetsen of ze juist zijn.

Voordat ik de lezer "loslaat" om zich in de thema's van dit boekje te verdiepen, is het goed nog even stil te staan bij wat het begrip economie nu precies inhoudt. Daarvoor leen ik van Dr. Jan Vis, adjunct-professor en kerndocent van de opleiding Business Valuation van de RSM Erasmus University, met zijn toestemming een stukje uit één van zijn college's:

Economie is een deelwetenschap van de praxeologie. Dat is de leer van het handelen. Waarom handelen wij? De praxeoloog geeft als antwoord: omdat de handelende mens verwacht na de beoogde handeling in een betere positie of situatie te verkeren

dan daarvoor. De beoogde handeling dient derhalve waarde toe te voegen. Daar ieder mens in een 'eigen' positie en situatie verkeert en over ongelijke mogelijkheden beschikt is sprake van subjectiviteit. Het woord subjectief betekent: uit een subject (het denkende ik) voortkomend. Het begrip economische waarde is derhalve per definitie subjectief. Objecten hebben slechts waarde indien de mens het desbetreffende object kan gebruiken om de eigen positie of situatie te verbeteren. Dergelijke objecten kunnen met de term 'economisch goed' worden aangeduid. Deze goederen hebben in de ogen van het waarderend subject nut.

Het vorenstaande betekent ook dat tussen waarde en prijs een belangrijk verschil bestaat. Prijs is het sluitstuk van een op vrijwillige basis aangegane transactie. Waarde, voor derden niet waarneembaar, is het belang dat iemand aan een goed hecht. Wil sprake zijn van toegevoegde waarde dan is het duidelijk dat de te betalen prijs lager moet zijn dan de te verkrijgen waarde. Als een transactie tot stand is gekomen zijn partijen het eens over de prijs maar per definitie oneens over de waarde. Transacties komen tot stand omdat marktpartijen vanuit een verschillende positie of situatie op verschillende wijzen naar de toekomst kijken.

Menselijk handelen is mede gebaseerd op een universele tijdvoorkeur. Mensen willen liever eerder dan later in de door hen geprefereerde positie/situatie terecht komen. Het is deze tijdvoorkeur die het ontstaan van rente verklaart.

Om het boek snel toegankelijk te maken een korte leeswijzer. Net als bij een pizza is het belangrijk bij de bodem te beginnen. Hier zijn dat de monetaire- en de economische principes (H2 en H3). Vervolgens wordt aangegeven hoe de belangrijkste factoren die een overheid kan beïnvloeden, uitwerken op deze principes (H4). Hoe een overheid zich opstelt is afhankelijk van de politieke- en maatschappelijke keuzes die in een samenleving gemaakt worden

(H5). En die zijn weer afhankelijk van de Zeitgeist (H6). Een extra hoofdstuk (H7) is gewijd aan de EU en de Euro. Niet alleen omdat dit een actueel onderwerp is, maar ook omdat daar zo duidelijk zichtbaar is hoe politiek wensdenken tot een situatie heeft geleid waarin men steeds verder weg komt van datgene dat men oorspronkelijk wilde bereiken. Vooral omdat de economische basisprincipes niet worden gerespecteerd. Eigenlijk is het de ultieme vorm van politieke economie.

Een boek en zeker een boek als dit, schrijf je nooit alleen. Je bouwt om te beginnen door op wat veel mensen voor je al aan kennis beschikbaar hebben gesteld, in boekvorm of op het internet. In dit verband ben ik erg geïnspireerd geraakt door de economen van de Oostenrijkse school. In het laatste hoofdstuk (H8) ga ik meer in op deze enerzijds vrij onbekende, anderzijds zeer belangrijke school van economische denkers.

Maar een auteur kan ook niet zonder de inspiratie en reflectie van een paar scherpe denkers in zijn of haar omgeving. Mensen die je enerzijds het hemd van het lijf vragen of kritisch kijken naar het geen je schrijft. Maar ook als klankbord willen dienen en daar steeds weer de tijd voor nemen. In dat kader wil ik allereerst mijn vrouw Sibylle bedanken en natuurlijk vriend en marktveteraan Bruin. Zonder hen zou dit boek er in deze vorm nu niet zijn geweest. Ook wil ik hier de voorzitter en secretaris van het Ludwig von Mises Instituut Nederland bedanken. Ze hebben mij aangeemoedigd dit boek, dat in 2014 oorspronkelijk alleen voor onze vriendenkring geschreven was, ook daadwerkelijk uit te geven. En ze hebben mij daarbij met praktische raad en daad bijgestaan. Ten slotte veel dank aan Dr. Jan Vis. Het was voor mij heel waardevol dat iemand met zijn achtergrond het boek echt kritisch heeft bekeken en van commentaar heeft voorzien.

Bert Wenkenbach, januari 2017